

TULIKO MISSI VAI SAITKO TASKUUN

Keilailuviittomiston keruutyö

Ville Ala-Nikkola ja Petra Bisi
Opinnäytetyö, kevät 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus
Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Ala-Nikkola, Ville & Bisi, Petra. Tuliko missi vai saitko taskuun - keilailuviittomiston keruutyö. Kevät 2014, 50 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Turun toimipaikka, Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, tulkki (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä ja luokitella viittomakielisten keilaajien käyttämiä viittomia ja saada aikaa tuote, keilailuviittomisto. Työstä hyötyvät niin tulkit kuin viittomakieliset. Viittomistosta saa apua tulkkaustyöhön, mutta lisäksi se auttaa syventämään lajituntemusta niin harrastajilla kuin tulkeilla. Työn tarkoituksena ei ollut keilailuviittomien yhtenäistäminen vaan keilailuviittomiston karjoittaminen ja niiden luokittelu.

Aineiston keruun lähtökohtana oli 25 suomenkielistä keilailutermiä, joille etsittiin viittomakielisiä vastineita haastatteleamalla viittomakielisiä ja kuuroja keilaajia. Suomen kielen vaikutus vastauksiin vältettiin esittämällä termit kuvina tai videoina. Myös haastattelutilanne videoitiin. Näistä videoista poimittiin termeille vastineet, joita löytyi yhteensä 93. Vastineet on viitottu videolle, joka on työn liitteenä ja jonka pohjalta työn tilaaja työstää julkiseen jakeluun tulevan version.

Kerätyt keilailuviittomat ja -ilmaisut luokiteltiin muodostustavan perusteella perusviittomiin (6), yhdysviittomiin (3), lainoihin (24), polysynteettisiin viittomiin (6), parafraaseihin (29), johdoksiin (7), merkityksen laajentumiin (6) sekä graafisiin viittomiin (12). Selvästi yleisimmiksi luokiksi muodostuivat siis parafraasit ja lainat. Graafiset viittomat on uusi luokka, joka muotoutui aineiston pohjalta.

Lähes kaikille termeille löytyi useampi kuin yksi tapa viittoja, mutta yhdenmukaisuutta löytyi kuitenkin erityisesti luokassa graafiset viittomat. Haastatellut keilaajat olivat kotoisin eri puolilta Suomea, jolloin voidaan siis olettaa, että osa viittomista saattaa olla aika yleisessä käytössä ja lähes vakiintuneita.

Asiasanat: keilailu, viittomisto, suomalainen viittomakieli, terminologinen työ

ABSTRACT

Ala-Nikkola, Ville & Bisi, Petra. Did you miss it or did you hit the pocket - sign character set of bowling. 50p., 4 appendices. Language: Finnish. Spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language interpretation. Degree: Bachelor of Humanities.

The aim of this thesis was to survey, gather and categorize bowling terms in Finnish sign language which are used by native signers. Signs and expressions were categorized on the basis of formation. This study was commissioned by a company called Interpreting and translation service Mokoma. The aim of this study was also to create a product - sign character set of bowling - which will be published on the internet by Mokoma. This study benefits both interpreters and deaf bowlers as well.

Material of this study was collected by interviewing deaf bowlers and those interview situations were videotaped. The Bowling signs and expression were collected from videotapes. The signs were filmed again to ensure anonymity of the interviewees.

The interviews were framed to 25 bowling terms. Those were presented as photos and videos to avoid the influence of Finnish language. After studying answers the total was 95 equivalent signs or expressions.

Eight categories were used in the categorization of the bowling signs: basic signs (6), compounds (3), calque signs (24), polysynthetic signs (6), paraphrases (29), derivations (7), extensions in meaning (6) and graphic signs (12). The most common categories were the paraphrases and calque signs. The graphic signs were a totally new category and never written before.

Key words: bowling, sign character set, Finnish sign language, terminological work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TYÖN KUVAUS	8
3 TERMINOLOGINEN TYÖ	9
3.1 Sanastotyön tarkoitus	9
3.2 Sanastotyön vaiheista ja toteuttamisesta	10
3.3 Käsitteen, tarkoitteen, määritelmän ja termin suhde toisiinsa	11
3.4 Viittomien merkitseminen	12
4 TERMI & TERMIN MUODOSTUS	14
4.1 Termi	14
4.2 Termin muodostus puhutuissa kielissä	15
4.3 Viittomanmuodostus suomalaisessa viittomakielessä	17
5 KEILAILU	21
5.1 Pelin kulku	21
5.2 Pistelasku	22
6 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS	24
6.1 Suomenkielisten termien valinta	24
6.2 Viittomien havainnointitavan valinta.....	25
6.3 Haastatteluiden suunnittelu ja toteutus.....	26
6.4 Kerättyjen viittomien kuvaaminen.....	27

6.5 Aineiston luokittelu.....	28
7 TULOKSET	29
7.1 Vastineiden esittely ja luokittelu muodostuksen mukaan	30
7.2 Johtopäätökset	35
8 LOPUKSI	37
LÄHTEET.....	39
LIITTEET	42
LIITE 1: Viittomat videolla.....	42
LIITE 2: Keilailutermit	43
LIITE 3: Viittomaluokittelut.....	45
LIITE 4: Käsimuotokartta	50

1 JOHDANTO

"Tuliko missi vai saiko taskuun?" Edellä olevalla repliikillä voi kokeilla nopeasti keilailun tulkkausta. Sanatasolla näyttäisi olevan kyse koroilla kipsuttelevasta kauneuskilpailijasta tai jonkin asian laittamisesta taskuun, oli se sitten housuis- sa tai takissa. Keilailussa näillä sanoilla on kuitenkin ihan eri merkitys ja ne ker- tovat, mitä tapahtuu sen jälkeen, kun pallo on irronnut pelaajan kädestä radalle.

Halusimme tehdä opinnäytetyön, jonka tuloksesta on välitöntä ja konkreettista hyötyä niin viittomakielentulkeille kuin asiakaskunnalle. Syksyllä 2012 kuulimme Marja Forsénilta, että Tulkkaus- ja käännöspalvelu Mokoma olisi kiinnostunut tilaamaan sanastotyön keilailuviittomista, koska sellaiselle on selvä tarve. Forsénin mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 15.2.2014) viittomakielisten kei- laajien määrä on kasvanut viime vuosina ja aihealueen sanastosta ei ole aiem- min Suomessa tehty kartoitusta.

Suomalaisesta viittomakielestä on tehty aiemmin yleissanakirjoja kuten vuonna 2013 päivitetty Kuurojen Liitto ry:n Suvi – Suomen viittomakielten verk- kosanakirja. Uusin viittomakieleen liittyvä sanasto on Kuurojen Liiton ja Huma- nistisen ammattikorkeakoulun yhteistyöhanke Signwiki. Se on wikipohjainen verkkosanakirja, jonne saa kuka tahansa rekisteröitynyt käyttäjä ehdottaa viit- tomia (Kuurojen Liitto ry i.a.).

Kuten kaikilla erityisaloilla, myös keilailussa on termejä, jotka eivät esiinny arki- kielenkäytössä tai jos esiintyvät, niin merkitys on kuitenkin eri kuin arkikielessä. Erityissanastojen tarvetta ja niiden pohjalta tehtyä sanastotyötä on aiemmin kä- sitelty esimerkiksi Humanistisen ammattikorkeakoulun (Humak) opinnäytetöissä Autokouluviittomia (Törnroos & Ylkänen 2010) ja "Nyt helähti piparkakkuhyllly!" (Kuronen 2012). Diakonia-ammattikorkeakoulusta (Diak) on valmistunut vuonna 2010 Kirsi Lahden "Kone- ja metallialan, catering-alan ja työssäoppimisen am- mattiviittomiston luokittelu".

Opinnäytetyömme koostuu tietoperustasta ja haastatteluiden kautta keräämämme viittoma-aineistosta. Aineistosta kerätyt viittomat ja ilmaisut olemme viittoneet videolle, josta työmme tilaaja tekee julkiseen jakeluun tulevan tuotteen. Tietoperustan kerromme terminologisesta työstä ja siitä, millaisia työvaiheita ja -välineitä siihen kuuluu. Käymme myös läpi termien muodostamisen sekä puhutuissa että viitotuissa kielissä ja lisäksi kerromme keilailun historiasta ja kehityksestä lyhyesti. Myös säännöt ja pistelasku käydään läpi. Toiminnallisen osuuden suunnittelua ja toteutusta kuvaamme luvusta kuusi eteenpäin. Esittelemme kerätyn aineiston ja olemme luokitelleet kerätyt viittomat ja ilmaisut suomalaisen viittomakielen viittoman muodostumistapojen mukaisesti.

Työmme tavoitteena ei ollut yhdenmukaistaa keilailussa käytettäviä viittomia. Aineistosta voidaan todeta, jonkinlaista yleistettävyyttä kuitenkin löytyy, sillä joillekin kysytyille termeille löytyi vain yksi tai kaksi vastinetta ja haastatelluista lähes kaikki ehdottivat niitä. Suomessa viittomakieltä on toistaiseksi tutkittu aika vähän, kun vertaa vaikkapa puhuttuihin kieliin. Siksi mielestämme kaikki terminologiset työt ovat erittäin tärkeitä niin kielen aseman kuin viittomakielentulkin ammatin kehittymisen kannalta. Työmme tuottaa alalle uutta tietoa ja tuotteen, jota voi käyttää apuna esimerkiksi valmistautumisessa.

2 TYÖN KUVAUS

Opinnäytetyömme on terminologinen eli sanastotyö. Työssämme on mukana kaikki valituille keilailutermeille löytyneet viittomavariaatiot, koska haluamme työn palvelevan mahdollisimman monipuolisesti eri puolilla Suomea, eri-ikäisten viittojen parissa. Kieli on sosiaalinen ilmiö, joten se vaihtelee käyttäjiensä iän, asuinpaikan ja käyttötilanteen mukaan. (Jantunen, 2003, 15).

Työn tavoitteena on kerätä keilailussa usein käytettäviä termejä ja tuottaa niistä viittomisto työmme liitteeksi. Kohderyhmänä ovat viittomakielentulkit, joille kartoituksestamme on toivottavasti hyötyä työssään, ja tietenkin kaikki viittomakieliset keilaajat, jotka haluavat syventää lajituntemustaan. Työssämme emme käytä termiä viittomakieliset synonyymina kuuroille. Sosiokulttuurisesta näkökulmasta viittomakielisiin luetaan kaikki viittomakielen vaikutuspiiriin kuuluvat (Malm & Östman 2000, 12).

Työn osapuolina meidän lisäksi on tilaaja Ab Tulkkaus- ja käännöspalvelu Mokoma Oy ja Diakonia-ammattikorkeakoulu. Toiseksi ohjaajaksi eli työelämäohjaajaksi saimme kuurojen keilailumaajoukkueen päävalmentajan Petri Römarkin, joka toimii asiantuntijana keilailuun liittyvissä asioissa. Työn tilaajan ja työelämäohjaajan lisäksi meitä on avustanut joukko keilailun parissa toimivia henkilöitä.

Työmme on tavallaan alkusysäys tämän aihealueen opinnäytetöille, sillä jatkotutkimusaiheita riittää. Internetistä löytyvien verkkosanakirjojen perusteella keilailuviittomista ei ole tehty aiemmin tutkimusta niin Suomessa kuin ulkomailla.

3 TERMINOLOGINEN TYÖ

Suurin osa arkipäivämme viestinnästä ja kommunikaatiosta tapahtunee yleiskielellä. Erityisalan sanastoa tarvitsemme, kun haluamme keskustella esimerkiksi keilailusta asiantuntevammalla tasolla. Käyttämällä sovittuja ja vakiintuneita termejä, jotka viittaavat tiettyyn käsitteeseen ja joilla on tietty rajattu määritelmä, pystymme viestimään tehokkaasti. Kaikki sanaston tuntevat ymmärtävät täsmällisesti, mistä keskustellaan tai kuinka toimitaan. (Sanastokeskus TSK ry 2009; Suonuuti 2006, 11.)

Tässä kappaleessa kerromme työmme tietoperustasta ja terminologisesta työstä, josta käytetään myös nimitystä sanastotyö tai termityö. Koska emme ole sanastotyön ammattilaisia, on hyvä huomata, etteivät edellä mainitut termit ole täysin synonyymejä keskenään. Alan ammattilaisillakaan rajanveto oikeasta termistä oikeassa käyttöyhteydessä ei ole täysin yhtenäistä (Seppälä 2010).

3.1 Sanastotyön tarkoitus

Maailma kehittyy ja muuttuu kiihtyvällä tahdilla ja samaan tahtiin tarvitsemme uusia sanoja ja termejä. Tästä aiheutuu varsinkin erityisaloille painetta saada sanat täsmällisiksi ja virallisiksi normeiksi. Suomessa tätä kielen järjestelmällistä kehittämistä, sanastotyötä, tekee Tekniikan sanastokeskus ylläpitämällä termipankkeja, tekemällä käsiteanalyysseja uusista termeistä ja standardoimalla suomenkielistä terminologiaa (Karlsson 2002, 195).

Sanastotyön päämääränä on siis alaa koskevan viestinnän tehostaminen ja meidän työssämme se näkyy tavoitteena koostaa keilailusanasto eli -viittomisto. Tarkemmin sanastotyö voidaan jakaa deskriptiiviseen ja normatiiviseen sanastotyöhön. Työmme on deskriptiivinen eli tavoitteemme oli kuvata käytettäviä termejä/viittomia ja käsitteistöä. Valitsimme tämän tavan, koska on todennäköistä, että eri puolilla Suomea saatetaan viittoa keilailutermejä eri viittomilla ja silloin viittomavariaatioiden ilmoittaminen tässä työssä eli keilailusanastossa pal-

velee kohderyhmiämme parhaiten. Toinen vaihtoehto olisi ollut normatiivinen sanastotyö, jolloin olisimme keskittyneet termistön käytön selkeyttämiseen ja yhdenmukaistamiseen (Sanastokeskus TSK ry 2009).

3.2 Sanastotyön vaiheista ja toteuttamisesta

Sanastotyö tehdään perinteisesti projektina, jossa on selvä tavoite, tietty aikataulu ja rajalliset resurssit (Sanastokeskus TSK ry, 2009). Projektia suorittamaan perustetaan sanastotyöryhmä, jonka ideaalikoko on 5–8 jäsentä. Mikäli osallistujilla ei ole aiempaa kokemusta järjestelmällisen sanastotyön tekemisestä, olisi hyvä saada joukkoon kokenut terminologi, jolloin työ valmistuu tehokkaammin ja tulos on laadukkaampaa. (Suonuuti 2006, 34.)

Sanastotyötä tehdessä on hyvä olla selvä aikataulutus. Aikatauluun laitetaan projektin vaiheet ja niihin käytettävä aika sekä työnjako toteuttavine henkilöineen. Aihealue on rajattava, ja rajauksen tekeminen perustuu sanaston tavoitteeseen ja kohderyhmän tarpeisiin, mutta siihen vaikuttaa myös aiemmin mainittu käytettävissä oleva aika ja muut resurssit. Rajattu aihealue kuvaillaan tarkasti ja tarvittaessa jaetaan vielä kerran osa-alueisiin. Myös käsitteiden määrä tulee siis rajata realistiseksi toteuttaa, sillä liian paljon liian nopeasti johtaa helposti puutteelliseen ja epäyhtenäiseen lopputulokseen. (Suonuuti 2006, 34; Tekniikan Sanastokeskus 1988, 138.)

Ennen käsitteiden valintaa kannattaa perehtyä huolellisesti ja monipuolisesti aihealueeseen liittyviin lähdeaineistoihin eli korpuksiin. Erityyppisistä aineistoista saattaa termien lisäksi löytää hyödyllisiä esimerkkejä, kuvia tai käsitejärjestelmiä. Hyviä aineistoja tutustua valittuun aihealueeseen ja sen sanastoon ovat esimerkiksi lait, direktiivit, käsikirjat, oppikirjat, aikakauslehdet, tietosanakirjat ja tietokannat. Myös aikaisemmin laaditut sanastot ja sanakirjat kannattaa katsoa läpi. Aina lähdemateriaalia etsiessä ja valitessa kannattaa arvioida sen luotettavuutta, ajankohtaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. (Suonuuti, 2006, 35; Tekniikan Sanastokeskus 1988, 142–144.)

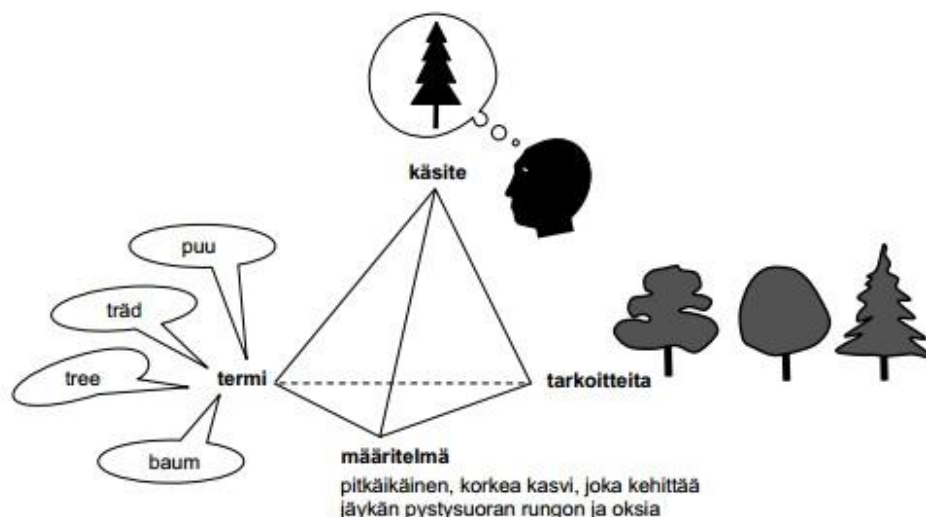
Sanastoluonnoksesta pyydetään ennen julkaisua lausuntoja asiantuntijaryhmältä, jonka koko on laatijaryhmää suurempi. Tämä on ehdoton osa järjestelmällistä sanastotyötä, ja sillä varmistetaan sanaston soveltuminen kohderyhmän käyttöön. Lisäksi lausuntopyyntöjen kautta saadaan palautetta ja arviointeja tehdyistä ratkaisuksista sekä ehdotuksia, joita laatijaryhmä ei ehkä itse ole tullut edes ajatelleeksi. (Tekniikan Sanastokeskus 1988, 198.)

3.3 Käsitteen, tarkoitteen, määritelmän ja termin suhde toisiinsa

Terminologia on monitieteinen ala, jonka tarkoituksena on tiedon järjestäminen ja esittäminen. Sen keskeinen elementti on käsite. Kaiken sanastotyön tulee perustua käsitteiden analysointiin ja niiden välisten suhteiden selvittämiseen. (Suonuuti 2006, 11.)

Ajattellessamme jotain konkreettista tai abstraktia asiaa, tarkoitetta, ajattelemme samalla ominaisuuksia, joilla kuvata sitä. Näitä tiedonosiä kutsutaan käsitepiirteiksi, jotka yhdistyvät päässämme mielikuvaksi eli käsitteeksi, joka vastaa tarkoitetta eli esimerkiksi keilapalloa. Käsite on siis abstrakti mielikuva jokaisen omassa mielessä. Voidaksemme keskustella tai kirjoittaa käsitteestä keilapallo, tarvitsemme sille termin ja määritelmän. Määritelmä on käsitteen sanallinen kuvaus, ja termi on käsitteeseen viittaava nimitys. (Suonuuti 2006, 11.) Keilapallon ominaisuuksia voisimme kuvata esimerkiksi sanoilla urheiluväline, joka on pyöreä, raskas ja kiiltävä ja jolla yritetään kaataa keiloja.

Käsitteen, tarkoitteen, määritelmän ja termin välisiä suhteita voidaan kuvata tetradrimallilla, missä pyramidin huippu eli käsite on ajattelun tuotetta. Kuvassa 1. näkyvän pyramidin kannan kulmat ovat reaali maailman ilmiöitä tai kielellisiä ilmaisuja.

KUVA 1. Käsitteen, tarkoitteen, määritelmän ja termin väliset suhteet (Suonuuti 2006, 12)

3.4 Viittomien merkitseminen

Koska työmme on viittomakielen sanastotyö, on syytä perehtyä lyhyesti viittomien merkintäjärjestelmiin. Millään viittomakielellä ei ole vakiintunutta kirjallista muotoa, mutta niille on kehitetty erilaisia merkitsemistapoja (Malm & Östman 2000, 9). Tämä tarkoittaa siis sitä, ettei viittomakieltä voida kirjoittaa kuten puhuttuja kieliä. Merkintäsystemien avulla voidaan tutkia viittomien rakenteellisia eroja ja samankaltaisuuksia sekä viittomisen aikana tapahtuvia prosesseja. Esimerkiksi hyvin perinteiseksi tavaksi mielletyssä Stokoen klassisessa järjestelmässä merkitään sovitulla merkeillä viittoman käsimuodot, artikulaatiopaikat ja liikkeet sekä kämmenen orientaatio. (Jantunen 2003, 32; Savolainen 2000, 170.)

Työssämme pääpaino ei ole keräämiemme viittomien tarkassa rakenteen kuvauksessa. Halusimme kuitenkin, että työstämme on hyötyä, vaikka sen lukisi ilman mahdollisuutta katsoa viittomien videomateriaali. Työssämme käytämme viittomien kuvauksessa maailmalla laajalle levinnyttä tapaa, josta Juha Paunu sovellutti merkintäsystemin suomalaiselle viittomakielelle 1980-luvun alussa. Siinä viittoman perusmerkitystä vastaava puhutun kielen sana kirjoitetaan suur-

aakkosin perusmuodossa. Näitä käänkösvastineita kutsutaan glosseiksi ja merkintätapaa glossaamiseksi. Lisäksi glossiin voidaan merkitä muodon tarkenteita esimerkiksi käsimuodosta, orientaatiosta tai liikkeen suunnista. (Rissanen 1985, 3; Savolainen 2000, 192–193.)

Glossien käytöstä on erilaisia ohjeistoja, mutta käytäntö näyttää olevan varsin kirjavaa ja tästä syystä on aina hyvä mainita, millaisia käytänteitä itse noudattaa (Savolainen 2000, 194). Olemme glossanneet kerätyt viittomat sitä tarkoitusta silmällä pitäen, että ne toimivat meille muistin tukena viittomisvaiheessa sekä viittomalokitteluja miettiessä. Ensisijaisesti viittomat on siis tarkoitus esittää videolla (LIITE 1: DVD), mutta olemme kirjoittaneet kerätyt viittomat auki kappaleeseen 7.1.

4 TERMI & TERMIN MUODOSTUS

Tässä kappaleessa kerromme, mikä on termi, ja käymme läpi terminmuodostuksen puhutuissa kielissä, sillä se saattaa helpottaa lukijaa hahmottamaan paremmin viittomanmuodostuksen viittomakielessä. Vaikka puhutuissa kielissä ja viittomakielissä on eroavaisuuksia, voidaan kielentutkimuksessa käyttää pitkälti yhteisiä käsitteitä ja termistöä (Savolainen 2000, 168).

On tärkeää huomata, että sekä puhutut kielet (oraalis-auditiviset) että viittomakielet (gesturaalis-visuaaliset) ovat molemmat luonnollisia kieliä eli ne ovat symbolisia ja niissä on useita osajärjestelmiä. Luonnolliset kielet ovat syntyneet ihmisen luontaiseen tarpeeseen kommunikoida eli niitä ei ole varta vasten tehty (vrt. esperanto). Viittomakielillä pystytään ilmaisemaan kaikkia samoja asioita ja tunnetiloja kuin puhutuilla kielillä; ainoastaan viestintäkanava on eri. (Karlsson 2002, 1, 4, 277; Rissanen 1985, 5; Malm & Östman 2000, 13, 15).

4.1 Termi

Termi on kielen käsitteellinen tunnus. Termi on välttämätön, jotta käsitettä voitaisiin käyttää viestinnässä. Termi voi olla sana, yhdyssana tai usean sanan muodostama sanaliitto, ja siinä voi olla myös muita osia kuin sanoja, esimerkiksi kirjaimia, numeroita, tunnuksia tai muita sellaisia. Myös lyhenteet voivat olla termejä. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 70; Suonuuti 2006, 32.).

Hyvälle termille on kuitenkin myös muita vaatimuksia kuin ulkoasu. Käsitteelle valittavan termin tulisi olla myös kielellisesti oikein eli noudattaa kyseisen kielen normeja ja sääntöjä. (Suonuuti 2006, 32.) Näiden lisäksi hyvälle termille voidaan asettaa seuraavanlaisia vaatimuksia: läpikuultavuus, johdonmukaisuus, tarkoituksenmukaisuus, erottuvuus, produktiivisuus, kielellinen moitteettomuus, omakielisyys sekä ääntämisen, kirjoittamisen ja taivutuksen helppous. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 79.)

Onnistunut termi on siis sellainen, että se kuvaa käsitteen tärkeimpiä piirteitä ja muodostaa yhdessä muiden termien kanssa selkeän järjestelmän, jossa termit ovat johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa. Termi ei myöskään saa aiheuttaa negatiivisia tai epätoivottuja mielikuvia käyttöyhteydessään. Lisäksi on tärkeää, että termi on kirjoitusasultaan riittävän erottuva, ettei termi mene käytössä sekaisin jonkin toisen samannäköisen kanssa. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 74–77.)

Yleiseen käyttöön vakiintuu yleensä useammasta termivaihtoehdosta lyhyin, sillä se on helpoin käyttää. Liian pitkät saattavat poikia epävirallisia lyhenteitä, jotka ovat epätoivottuja. Suomen kielelle on tyypillistä uusien sanojen muodostaminen johtamalla ja tätä tarkoitusta varten termin tulisi olla sellainen, että siitä on helppo muodostaa johdoksia. Ammattikielessä käytetään joskus esimerkiksi yhdysverbejä ja -adjektiivejä, koska erityisesti tekniikan alan ilmaisutarpeet saattavat sitä vaatia. Suomen kielessä se on kuitenkin vieras, eikä sitä tulisi käyttää kuin poikkeustapauksissa. On suositeltavaa käyttää aina omakielistä termiä mieluummin kuin käännöslainaa tai vieraslainaa. Omakielinen termi myös helpottaa uuden termin ääntämistä, kirjoittamista ja taivuttamista. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 77–79.)

4.2 Termin muodostus puhutuissa kielissä

Ammattikieleen syntyä termejä samoin keinoin kuin yleiskieleen uudismuodosteita, erotuksena ainoastaan se, että ammattikieli valikoi näitä keinoja eri tavalla. Kaikissa Euroopan kielissä termien muodostamiseen käytetään samoja keinoja, mutta painotuserot vaihtelevat huomattavasti. Näitä termien muodostustapoja ovat termittäminen, yhdistäminen, johtaminen, lainaaminen, lyhentäminen, konversio ja tekosanat. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 83; Karlsson 2002, 196.)

Termittämällä tarkoitetaan yleiskielen sanan ottamista ammattikielen termiksi, jolloin sanan merkityksen tilalle tulee käsitteen määritelmä. Sanan perusmerkitys siis säilyy, mutta sen merkitystä voidaan täsmentää tai selkiyttää ammatti-

kielen käyttöä varten. Esimerkiksi lakikielessä sana rasisus tarkoittaa määräaikaisten julkis- ja yksityisoikeudellisten maksujen suoritusvelvollisuutta. Termitämällä yleiskielen sanat hyväksytään termeiksi nopeammin ja omaksutaan helpommin, mutta mikä tahansa sana ei kuitenkaan kelpaa. Sana ei saa olla liian tavallinen, muttei myöskään sellainen, jota tarvitaan ammattikielessä yleiskielisessä merkityksessä. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 84–95).

Monissa kielissä hyvin helppo ja tavallinen keino muodostaa termejä on yhdyssanat ja sanaliitot. Yhdyssanan ja sanaliiton valinnan välille ei voi vetää tarkkaa rajaa, vaan kulloinenkin valinta termikäyttöön on usein sopimuskysymys. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 87, 92; Karlsson 2002, 196.)

Suomen kielelle on tyypillistä johtaa uusia sanoja kantasanan johtimien avulla, joita on käytössä noin 200. Tyypillisiä johtimia ovat esimerkiksi -in, jolla saadaan muodostettua verbeistä teon välineitä kuten eristin sekä -ja/-jä, jolla voidaan muodostaa tekijännimiä, esimerkiksi eristäjä. Johdin voidaan sijoittaa sanavartalon eteen tai sen jälkeen. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 93–94; Karlsson 2002, 196.)

Lainasanat tulevat kieleen tavallisesti uuden käsitteen kautta ja ne voidaan luokitella kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka hyvin ne ovat kotoutuneet suomen kieleen. Sitaattilainat kirjoitetaan ja äännetään kuten alkukielessä (know-how). Erikoislainoissa kirjoitus- ja äänneasu on osittain kotoutunut, jolloin sanaa on lähennetty suomen äännejärjestelmään esimerkiksi lisäämällä loppuvokaali (psykologia). Yleislainat ovat täysin mukautuneita, eikä niitä erota ulkoasultaan omakielisistä sanoista (tohtori). Yleensä termi saa omakielisen vastineen ajan kuluessa, mutta tämä riippuu paljolti alan kansainvälisyydestä ja käyttäjäjoukon suppeudesta. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 94–96; Karlsson 2002, 197.)

Lyhennetermit muodostetaan sanaliiton tai yhdyssanan alkukirjaimista, tavuista tai sanan osista ja ne yleensä johdettu englanninkielisistä termeistä, jolloin ne eivät ole läpikuultavia. Siksi niitä on käytettävä varoen. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 97–98; Karlsson 2002, 197.)

Konversiolla tarkoitetaan sanan sanaluokan muuttamista ja suomen kielessä tavallisin konversio on adjektiivin muuttuminen substantiiviksi (verovelvollinen). Viimeinen terminmuodostuskeino on tekosanat, jotka ovat uusia ja mihinkään malliin perustamattomia. Niitä ei juuri käytetä missään kielessä ja tapa on harvinaisen. (Tekniikan sanastokeskus 1988, 98; Karlsson 2002, 196–197.)

4.3 Viittomanmuodostus suomalaisessa viittomakielessä

Uudisviittomalla tarkoitetaan viittomaa, jonka syntyhetkellä vastaavalle tarkoiteelle ei tiettävästi ole ollut viittomaa, mutta joka vakiintuu sittemmin yleiseen käyttöön (Käsillä kääntäjät 2003, 44).

Suomalaisessa viittomakielessä uusia viittomia voidaan muodostaa Jantusen (2003, 57) mukaan seuraavin eri tavoin: johtamalla, yhdistämällä, polysynteisillä ja lainaamalla. Lisäksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen eli Kotuksen suomalaisen viittomakielen lautakunta on kokouspöytäkirjassaan (5.2.2001/17) ja Käsillä kääntäjät -lehdessä (1/2003) hahmotellut 11 uudisviittoman syntytapaa. Ne ovat polysynteisi, konversio, johtaminen, yhdistäminen, lainaaminen, lyhentäminen, termittäminen, merkityksen laajentaminen, parafraasi, sormittäminen ja tekosanat. (Käsillä kääntäjät 2003, 44–46). Suomalaisen viittomakielen lautakunta on virallinen asiantuntijaelin ja sen tehtävä on päättää kielenkäytön suosituksista (Lappi 2000, 73). Kuten huomaamme, edellä esitetyt molemmat luokittelutavat yhtenevät joiltain osin, joten ne on esitetty työssämme rinnakkain.

Johtaminen tarkoittaa yleisesti viittoman muodostamista toisesta viittomasta tai sen osasta liittämällä kantaan johdos ja/tai poistamalla viittomasta jotakin. Tätä liittämistä kutsutaan affiksaatioksi ja sen avulla voidaan muodostaa kielto- ja tekijäjohdoksia. Esimerkiksi viittoma EI-OLE on kieltojohdos, jossa positiivinen kanta on OLLA ja sen perään liitetään kieltojohdin EI. Tekijäjohdoksessa kanta on joku tekemistä kuvaava verbi, kuten OPETTAA. Kantaan liitetään tekijäjohdin HENKILÖ, jolloin muodostuu viittoma OPETTAJA. Uusia viittomia voidaan johtaa myös inkorporaation (sisällyttäminen) avulla ja tällä tavoin voidaan muodostaa muun muassa numeraali- ja sormiaakkosjohdoksia. Esimerkiksi viitto-

massa YKSI-KUUKAUSI on kantana viittoma KUUKAUSI ja siihen sisällytetään johdin, käsimuoto, jossa etusormi on ojennettuna nyrkistä ja joka tarkoittaa yhtä. (Jantunen 2003, 57–63; Käsillä kääntäjät 2003, 44.)

Yhdistäminen on helppo ymmärtää puhuttujen kielten kautta, jossa sitä kutsutaan yhdyssanaksi, viittomakielten puolella termi on yhdysviittoma. Yhdistämisessä siis uusi viittoma muodostuu jo olemassa olevia viittomia yhdistelemällä, esimerkiksi TIETOKONE on yhdistetty viittomista TIETÄÄ+KONE. Useamman kuin kahden viittoman yhdistäminen on harvinaista (Jantunen 2003, 67; Käsillä kääntäjät 2003, 45.)

Polysynteisillä tarkoitetaan uuden sanan tai viittoman muodostamista sulauttamalla toisiinsa useita sidonnaisia morfeemeja. Suomalaisessa viittomakielessä sidonnainen morfeemi tarkoittaa kielen pienintä merkitystä kantavaa yksikköä, joka ei pysty esiintymään yksin vaan ne liittyvät pakollisesti muihin morfeemeihin. Tällainen sidonnainen morfeemi on aiemmin esiteltyssä viittomassa YKSI-KUUKAUSI lukumäärää 1 ilmaiseva käsimuoto. Puhutuissa kielissä, esimerkiksi suomen kielessä, sidonnainen morfeemi näkyy ilmauksen "koiran" lopussa olevana, omistajaa ilmaisevana äänteenä n. (Jantunen 2003, 56.)

Polysynteettiset viittomat perustuvat kohteen muotoon, kokoon, toiminta- tai käsittelytapaan, ja ne muodostuvat yleensä käyttöyhteyksissä. Ne eivät ole kiinteitä viittomia, joilla siis on selvä leksikaalinen perusmuoto tai merkitys. Tästä syystä polysynteettisiä viittomia ei löydy esimerkiksi Suomalaisen viittomakielen sanakirjasta. Ajan kuluessa monet polysynteettiset viittomat kuitenkin muuttuvat kiinteiksi (Jantunen 2003, 76–77; Käsillä kääntäjät 2003, 44.) Ne siis tavallaan vakiintuvat käytössä.

Lainamisella tarkoitetaan jossakin toisessa kielessä käytetyn sanan tai viittoman ottamista käyttöön omassa kielessä, ja se on kaikissa kielissä todella yleistä. Suomalaisessa viittomakielessä lainoja on useista sekä puhutuista että viitotuista kielistä ja lainoja on tehty niin suoraan kuin käänöslainana. Suoraa lainaaminen eli sitaattilaina tarkoittaa, että viittoma otetaan toisen maan viittomakielestä sellaisenaan käyttöön. (Jantunen, 2003, 77; Käsillä kääntäjät 2003, 45.)

Suomalaisessa viittomakielessä käänöslainat ovat tavallisesti lainattu jostain puhutusta kielestä, kuten viittoma TIETOKONE (suomen kielen sana tietokone) (Jantunen, 2003, 78). Erikoislainassa viittoma on toisesta viittomakielestä, mutta se on osittain muuttunut esimerkiksi huulion osalta. Yleislainoista ei aina edes tiedä niiden olevan lainoja, koska viittoma on täysin mukautunut suomalaiseen viittomakieleen. (Käsillä kääntäjät 2003, 45.)

Sormittamalla syntyvät viittomat ovat joko kokonaisia sanoja tai niiden muunnoksia tai kiteytyviä. Vaikka sormiaakkoset muuttuisivat, sormiaakkosviittoma ei välttämättä muutu, kuten esimerkiksi viittomassa TAKSI käytetään edelleen vanhaa sormiaakkosten X kirjainta. Alkukirjainviittomien (esimerkiksi kaikki viikonpäivät) kuitenkin todetaan syntyneen lyhentämällä. (Käsillä kääntäjät 2003, 45–46.) Sormittamalla syntyvät viittomat lasketaan työssämme lainaamalla muodostuneiden viittomien luokkaan.

Konversiossa viittoman sanaluokka muuttuu ja viittomasta tulee kiinteä, sen muoto neutralisoituu ja huuliossa on usein suomen kielen sana. Esimerkiksi polysynteettinen predikaatti *kääntää avainta lukossa* muuntuu substantiiviksi AVAIN. (Käsillä kääntäjät 2003, 44.)

Samalla tavalla kuin puhutuissa kielissä, voidaan myös suomalaisessa viittomakielessä muodostaa uudisviittoma termittämällä. Tällöin yleiskielen viittoma otetaan ammattikielen termiksi, kuten esimerkiksi NÄKKILEIPÄ - DISKETTI. (Käsillä kääntäjät 2003, 45.)

Uudisviittoma voi syntyä jo olemassa olevan viittoman merkitystä laajentamalla ja yleensä tämä näkyy suomalaisessa viittomakielessä huulion muuttumisena. Esimerkiksi viittoma SUUNNITELLA voi eri huuliolla tarkoittaa myös tekniikkaa, insinööriä tai järjestelmää. (Käsillä kääntäjät 2003, 46.)

Parafraasilla tarkoitetaan selityksen omaista viittomaa, esimerkiksi tekemisen kuvausta, joka kiteytyy lopulta viittomaksi. Tällainen viittoma on PYYHE, joka siis kuvaa itsensä kuivaamista pyyhkeellä. (Käsillä kääntäjät 2003, 46.)

Kuten puhutuissa kielissä, myös viittomakielissä tekosanat, jotka eivät perustu mihinkään malliin ovat hyvin harvinaisia. (Käsillä kääntäjät 2003, 46.)

5 KEILAILU

Keilailu on historiansa aikana ollut uskonnollinen suorite, kirkon vihollinen, kuningas Edward III:n kieltämä harraste ja gangsterien vedonlyönnin kohde. Ei ole myöskään väärin sanoa, että jo muinaiset egyptiläiset keilasivat, sillä hautalöydöt ajalta 7000 eKr. todistavat tämän todeksi. Egyptin jälkeen lajikehitys on jatkunut Saksassa, Englannissa ja viimein hollantilaisten siirtolaisten mukana keilailu saapui Amerikkaan, jossa kehittyi nykyisin Suomessa pelattava tyyli "Ten Bin Bowling". (Ekström 1970, 11–12.) Siinä keilaradalla on kymmenen keilan patteri, jota yritetään saada kerralla kumoon raskaalla pallolla. Mikäli kaatoa ei tule, yritetään pystyyn jääneitä keiloja kaataa paikkoheitolla. (Suomen keilailuliitto i.a.a)

Säännöt ovat aloittelijoille ja ajanvietekeilaajille kyllin yksinkertaiset mielenkiinnon ja huvin ylläpitämiseen, mutta tarvittaessa lajista löytyy haastetta ja jatkuvasti uutta opittavaa. Tähän keilailun suosio perustuneekin. Pelkästään hyvällä tähtäyksellä ei pärjää, sillä keilaratojen öljyprofiili ja kitkaisuus vaihtelee, joten pallo käyttäytyy eri tavalla eri radoilla (Mannonen 2007). Myös käden asennolla, pallon pyörimisnopeudella ja -voimalla ja tulosuunnalla keiloihin nähden on merkitystä, joten haastetta riittää keilailun ammattilaisillekin (Korpi, 2005).

5.1 Pelin kulku

Keilailussa tavoite on yrittää saada kaadettua kymmenen keilaa mahdollisimman vähillä heitoilla. Peliä pelataan kymmenen ruudun sarjoissa ja jos jokaisella heitolla tulee kaato, saavutetaan pelin maksimipistemäärä 300. (Suomen keilailuliitto i.a.a.)

Pelin idea on siis tavoitella kaatoja, mikä tarkoittaa kaikkien keilojen kaatamista ensimmäisellä heitolla. Mikäli tämä ei onnistu, heitetään toisen kerran, ja jos sillä kertaa saa loput pystyyn jääneet keilat nurin, tulee paikko. Jos tämän toisenkin heiton jälkeen jää keiloja pystyyn, tulee jättö eli missi. Peliä pelataan

kymmenen ruudun sarjoissa. Yhdeksässä ensimmäisessä ruudussa pelaaja heittää edellä mainitulla idealla kaksi kertaa yhtä ruutua kohti. Viimeisessä eli kymmenennessä ruudussa pelaajalla on käytössään kolme heittoa, jos pelaaja tekee ensimmäisellä heitolla kaadon. Toisella heitolla pitää siis saada kaato tai paikko, jossa onnistuessaan saa yhden ylimääräisen (eli sen kolmannen) heiton.

Jos ensimmäisellä heitolla kaatuu keilapatteriston kärkikeilan lisäksi yksi tai useampi keila pystyyn jääneiden keilojen välistä, kutsutaan tätä reiäksi. Mikäli kärkikeila jää pystyyn, niin kyseessä ei ole reikä. (Keilaaja 2009).

Kaato, paikko ja jättö tai missi ovat siis keilailutermejä, joilla on vaikutusta pistelaskentaan ja ne merkitään pistelaskutaulukkoon. Näiden lisäksi keilailussa on muodostunut nimityksiä pystyyn jääneille keilamuodostelmille, joita käyttämällä voidaan esimerkiksi kertoa tarkemmin pelinkulusta ja siitä, millaisia jännitys näyttelmiä paikkaa yrittäessä on keilahallilla nähty. (Suomen keilailuliitto i.a,b)

5.2 Pistelasku

Keilailun pistelaskun perustana on se, että jokainen keila on yhden pisteen arvoinen. Kun kaataa kahdeksan keilaa, saa siitä kahdeksan pistettä. Keilailussa on olemassa hyvityspisteisiin oikeuttavia suorituksia.

Kaato merkitään pistelaskutaulukkoon kirjaimella X ja se on itsessään tietenkin täydet 10 pistettä. Tämän lisäksi kaatohyvityksenä saa seuraavan kahden heiton pistemäärät yhteenlaskettuna siihen ruutuun, missä kaato syntyi. Numeroina "kaatoruudun" pistemäärä voisi siis olla esimerkiksi $10+7+2= 19$ pistettä. Seuraavassa ruudussa heitetty $7+2$ saa tavallaan tuplana, koska ne lasketaan myös siinä ruudussa. Tällöin otetaan edellisen ruudun (missä kaato syntyi) yhteispistemäärä 19 ja lisätään siihen tuo $7+2$ uudelleen, jolloin ruudun pistemäärä on 28. (Ekström 1970, 86–87.)

Paikko merkitään pistelaskutaulukossa merkillä / ja se tarkoittaa, että kahden heiton jälkeen kaikki keilat ovat kaatuneet. Hyvityksenä tästä saa seuraavan heiton pisteet laskettuna edelliseen ruutuun eli siihen, missä paikko onnistui. Jos siis ensimmäisessä ruudussa heittää ensin kahdeksan keilaa kumoon ja jäljelle jääneet kaksi toisella heitolla, saa paikon. Pistemäärä siihen ruutuun on siis 8+2+ seuraavan ruudun ensimmäisen heiton pistemäärä. Mikäli paikkoheitolla ei kaadu yhtään keilaa, on tuloksena missi tai jättö. Pistelaskutaulukossa se näkyy – merkinä ja ruudun pisteiksi jää ensimmäisellä heitolla kaatuneiden keilojen määrä. (Ekström 1970, 87–88.)

Reikä ei varsinaisesti vaikuta pistelaskuun, mutta se merkitään taulukkoon merkillä O ja sen sisälle merkitään ensimmäisellä heitolla kaatuneiden keilojen pistemäärä. Tämän jälkeen toisella heitolla on mahdollista saada paikko, missi tai kaatuneiden keilojen pistemäärä. (Suomen Keilailuliitto i.a,b)

6 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS

6.1 Suomenkielisten termien valinta

Pohjana valituille keilailutermeille käytimme verkkosanakirjaa Suomen keilailuliiton sivuilla. Koska resurssit aikataulun ja työmäärän suhteen olivat rajalliset, halusimme kartoittaa sellaisia termejä, jotka ovat usein käytössä ja siksi hyödyllistä selvittää.

Teimme verkkosanaston (Suomen keilailuliitto i.a,c) pohjalta termilistan ja lähetimme sen sähköpostitse informanteille. Pyysimme heitä lisäämään listalle termit, jotka heidän mielestään siellä olisi hyvä olla, sekä merkitsemään meidän valinnoistamme sellaiset, joita heidän mielestään ei käytetä tai jotka ovat vain alueittain käytössä tai tietyn pelaajapiirin slangia. Lista lähetettiin työmme tilaajan ja työelämäohjaajamme lisäksi kuulevalle keilailuharrastajalle, Turun Keilailuliiton puheenjohtajalle ja toiminnanjohtajalle, paljon urheilutulkkauksia tehneelle viittomakielentulkille sekä Suomen Kuurojen Urheiluliitto ry:n keilailujaoston puheenjohtajalle. Saamiemme vastauksien perusteella teimme listan termeistä, joille aloimme miettiä kysymysten esittämistapaa haastatteluita varten (LIITE 2: Keilailutermit).

Termejä tutkiessamme huomasimme, että tässäkin lajissa pätee sanonta tyvestä puuhun nousta. Lajin perustermit kuten kaato ja paikko olivat helppoja ymmärtää ja selittää. Pikkuhiljaa termit alkoivat vaikeutua ja piti etsiä videoita, että ymmärtäisimme merkityksen, sillä sanallinen selitys ei välttämättä riittänyt lajia tuntemattomalle. Kuuroille ja kuuleville keilaajille ne ovat varmasti selvempiä, mutta harvakseltaan keilausta tulkaavalle viittomakielentulkille termit saattavat olla yhtä epäselviä kuin meille. Tässä vaiheessa päätimme rajata kysyttävät termit niin, että valitsimme mukaan mahdollisimman paljon useasti käytettäviä ja helposti ymmärrettäviä termejä päästäksemme tavoitteeseen tehdä alkukartoitus keilailuviittomista.

Rajauksen ulkopuolelle jääneistä haastavista sanoista annamme esimerkkinä "pelata ulos/sisäänpäin/rimansuuntaisesti". Nämä termit ovat selvästi harjaantuneempien keilaajien termejä, ja ne on helpompi selittää näyttämällä tai havainnollistamalla lintuperspektiivistä ratakuvasta (Juuso Kallio, henkilökohtainen tiedonanto 26.2.2014). Lopulta listalla oli 25 termiä, joista kävimme ottamassa vastaavan kuvan tai etsimme videon Internetistä. Tutkimukseen valittujen termien jälkeen oli vapaan sanan osuus eli haastateltava sai vapaasti kertoa keilailuviittomia, joita käyttää.

6.2 Viittomien havainnointitavan valinta

Ensin ajatuksemme oli kerätä valittujen keilailutermin vastineet videoimalla kuuroja harjoituksissa ja kilpailuissa ja poimimalla viittomat tästä materiaalista. Huomasimme kuitenkin jo suunnitteluvaiheessa tavan olevan liian työläs, koska emme olisi tienneet, käytetäänkö valitsemissamme tilaisuuksissa juuri niitä viittomia, jotka ovat meidän listallamme. Olisi tietenkin ollut mahdollista haastatella keilaajaa ja kysyä, kuinka hän viittoisi jonkun termin. Tällöin olisimme kuitenkin saattaneet vahingossa johdatella haastateltavaa ja antaa esimerkiksi suomenkielisen vastineen.

Koska tarkoituksena on kartoittaa keilailuviittomia ja niiden variaatioita, mietimme myös ryhmähaastattelun mahdollisuutta. Sulkeaksemme pois suomen kielen vaikutuksen, olisimme näyttäneet haastateltavalle ryhmälle kuvan kysyttävästä termistä ja he olisivat saaneet keskustella ja ehdottaa käyttämiään termejä. Tästä kuitenkin lehtorit Kati Huhtinen (henkilökohtainen tiedonanto 17.12.2013) ja Terhi Rissanen (henkilökohtainen tiedonanto 17.12.2013) olivat kanssamme samaa mieltä siinä, että haastateltavat saattaisivat myös vaikuttaa toistensa mielipiteisiin ja kopioida viittomia.

Lopulta havainnointitavaksi valikoitui yksilöhaastattelu, jossa kuvien ja videoiden avulla pyysimme haastateltavaa viittomaan videolle termiä vastaavan viittoman tai viittomat. Kuvissa ympyröimme punaisella kokonaisuuden ja videoissa näytimme kohdan, mille kysyimme viittomaa. Sovimme, että jos vastaus me-

nee täysin ohi kysymyksestä, esitämme tarkentavia kysymyksiä yrittäen olla johdattelematta haastateltavaa ja harkitsemme, otammeko viittomat mukaan viittomistoon.

6.3 Haastatteluiden suunnittelu ja toteutus

Tavoitimme haastateltavat Petri Römarkin, Marja Forsénin ja kuurojen urheiluseurojen keilakerhojen kautta. Halusimme haastatella pääasiassa aktiiviharrastajia, koska ajattelimme heillä olevan enemmän viittomistoa keilailulle kuin satunnaisella hohtokeilaajalla. Ilmoitimme etukäteen sähköpostitse tulevamme kuvaamaan ja keräämään viittomia ja kaikki halukkaat saivat osallistua. Haastattelimme keilaajia Turussa ja Vantaalla, mutta osallistujat tulivat esimerkiksi Varsinais-Suomesta, Uudeltamaalta, Kymenlaaksosta ja Päijät-Hämeestä. Emme tarkemmin erittele haastateltujen asuinpaikkaa, ikää tai sukupuolta tunnistettavuuden takia.

Sovimme, että toinen meistä kuvaa ja toinen haastattelee saadaksemme haastattelun kulun ja tyylin pysymään mahdollisimman samanlaisena kaikille osallistujille. Kerroimme ennen kuvaamisen alkua, että osa kysyttävistä termeistä on kuvia, joihin on punaisilla ääriviivoilla erotettu kysyttävä kokonaisuus, ja osa videoita, joista kysymme tiettyä kohtaa, tapahtumaa tai tietyn objektin toiminnan muutosta. Lopuksi haastateltavalla oli mahdollisuus vapaaseen sanaan eli kertoa keilailuun liittyen, mitä mieleen juolahtaa. Näin saisimme mahdollisesti mukaan sellaisia viittomia, jotka haastateltavat haluavat nostaa esiin. Lisäksi videoitu haastattelutilanne saattaa aiheuttaa jännitystä, mikä puolestaan voi vaikuttaa esimerkiksi kysyttävän asian oivaltamiseen. Vapaassa sanassa arvelimme haastateltavan olevan jo rennompia, jolloin aiemmin kysytyt viittomat saattaisi tulla esille.

Ennen haastattelua pyysimme haastateltavilta kirjallisen luvan käyttää kuvamateriaalia opinnäytetyössämme. Painotimme, että haastatteluissa kuvattu materiaali jää vain meidän kahden nähtäväksi eikä sitä luovuteta kolmansille osapuol-

lille. Työssämme emme analysoi osallistujien sukupuolta, ikää, kielitaustaa emmekä sitä, kauanko henkilö on keilailua harrastanut.

Emme asettaneet tarkkaa tavoitetta haastateltavien määrän suhteen, vaan päätimme haastatella kahdessa sovituksessa tapaamisessa kaikki halukkaat ja niistä saadun materiaalin perusteella arvioida haastatteluiden kylläisyyttä. Jos näyttäisi siltä, että uusia viittomia tulee jatkuvasti lisää eikä yhteneväisyyttä löydy, tekisimme lisähaastatteluita. Haastattelusta kieltäytymisen syitä olivat muun muassa haluttomuus tulla videoiduksi ja kokemus keilailutietojen tai -taitojen riittämättömyydestä.

6.4 Kerättyjen viittomien kuvaaminen

Alusta asti meille oli selvää, että esitämme kerätyt viittomat visuaalisessa muodossa, koska viittomakieli on visuaalinen kieli. Yhdelläkään viittomakielellä ei ole vakiintunutta kirjallista muotoa (Malm & Östman 2000, 9). Näin ollen vaihtoehdoksi jäivät kuvat, piirrookset ja videot. Video on luonteva ja myös tarkin tapa merkitä viittomia muistiin. (Savolainen 2000, 189). Me päädyimme samaan lopputulokseen. Sovimme työn tilaajan kanssa, että annamme itse viittomamme materiaalin heille, julkaisumuotoon työstämistä varten. Sama materiaali löytyy työn liitteistä. Video oli mielestämme paras ratkaisu viittomien oikeellisuuden takaamiseksi tässä vaiheessa.

Haastatteluiden jälkeen keräsimme viittomat variantteineen taulukkoon, jossa ne on lueteltuna määrällisessä järjestyksessä, niin että eniten ehdotetut viittomat on ilmoitettu ensin. Hylätyt viittomat olivat sellaisia, että esimerkiksi kysyttävää asiaa tarkennettaessa suomenkielinen vastine lipsahti esiin.

Toinen meistä viittoi kaikki viittomavariantit koulumme studiossa saadaksemme riittävän laadukkaat puitteet esimerkiksi kuvan laadun, valaistuksen ja taustan suhteen. Ennen kuvaamista kävimme yhdessä läpi viittomat videoilta ja taulukkomerkinnöistä. Yhden keilailutermin vastineet viitottiin kerralla.

6.5 Aineiston luokittelu

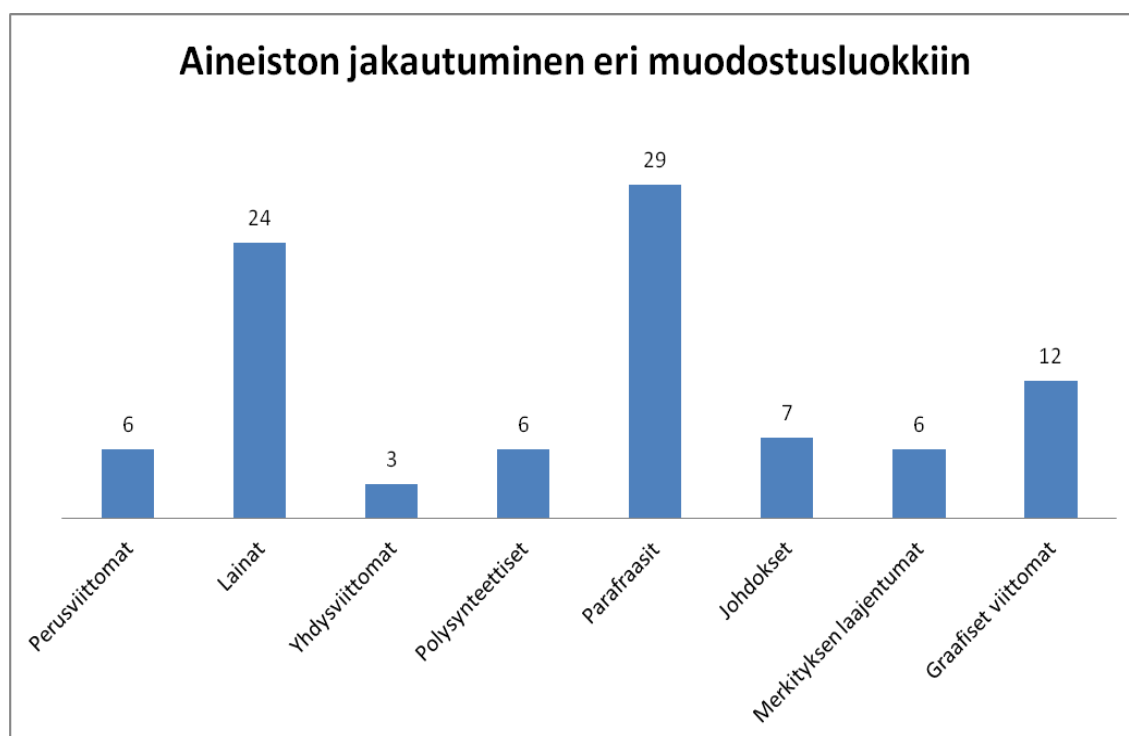
Viittomia ja viittomakielisiä ilmaisuja voidaan luokitella monin eri tavoin, riippuen siitä mitä osa-aluetta halutaan painottaa. Viittomat voidaan jakaa sanaluokkina nominaaleihin ja verbaaleihin (Rissanen 1985, 31). Luokat voivat olla myös semanttisia, jolloin pohditaan viittomien muodon ja merkityksen suhdetta. Tällöin luokat voivat olla seuraavat: signaali, merkki, ikoni, indeksi, symboli ja nimi. (Stokoe 2001, 67–68.)

Mietimme sopivaa luokittelutapaa keräämällemme aineistolle ja päädyimme tekemään jaon muodostuksen perusteella. Halusimme jaosta mahdollisimman selkeän, joten jokainen viittoma tai ilmaisu luokiteltiin kuuluvaksi siihen luokkaan, mihin se selkeimmin ja kokonaisvaltaisimmin tuntuu kuuluvan. Luokittelu muodostettiin aineistomme perusteella, ja meitä auttoi siinä Terhi Rissanen, joka myös tarkisti luokittelumme.

Muodostustavoiksi valikoitui perusviittoma, laina, yhdistäminen, polysynteesi, parafraasi, johdos, merkityksen laajentuminen. Aineistomme pohjalta muodostui myös kokonaan uusi luokka, graafiset viittomat. Luokka kehitettiin, koska erityisesti vastineet termeille kaato, paikko, reikä ja missi olisivat voineet kuulua lainoihin, mutta kyseessä ei kuitenkaan lopulta ole suomen kielen aakkoset, vaan pöytäkirjamerkinnyt X, O sekä erikoismerkit / ja -. Graafiset viittomat pohjautuvat siis piirrettyihin tai kirjoitettuihin merkkeihin. (Terhi Rissanen, henkilökohtainen tiedonanto 29.3.2014).

7 TULOKSET

Hyväksytyjä vastineita 25 suomenkieliselle keilailuterminille löytyi yhteensä 93, joista osa on viittomia ja osa pidempiä ilmauksia. Variaatiota siis löytyi runsaasti, mutta myös yhdenmukaisuutta, mikä kuuluukin luonnollisen kielen piirteisiin (Rissanen 1985, 13). Kaikki vastaajat eivät tienneet vastinetta kaikkiin esitettyihin kuviin tai videoihin, mutta osa toisaalta saattoi ehdottaa useampaa viittomaa. Seuraavassa kuviossa näkyy, kuinka monta vastinetta kuhunkin luokkaan tuli. Tarkempi jakauma eri luokkiin sijoittuneista viittomista ja ilmauksista on liitteenä (LIITE 3: Viittomaluokittelut).

KUVIO 1. Aineiston jakautuminen eri muodostusluokkiin

Työmme tarkoitus ei ole yhdenmukaistaa näitä keilailuviittomia, koska on tärkeää, että yhdenmukaistuminen tapahtuu natiivien kielenkäyttäjien keskuudessa (Rissanen 1985, 12–13). Seuraavasta aineiston esittelystä saa kuitenkin osviittaa siihen, kuinka monta kertaa sama viittoma tai ilmaisu on esitetty. Määrä ilmoitetaan aina sulussa ennen viittomaa. Termit ovat aakkosjärjestyksessä, ja jos viittomalla on jokin perusmuoto, se on glossattuna. Mahdollinen tarkennus on sulussa glossin jälkeen, esimerkiksi verkkosanakirja Suvin artikkelinumero.

Huulio on lainausmerkeissä, mikäli sellainen viittomassa selvästi oli. Käytimme suomalaisen viittomakielen lautakunnan pöytäkirjoissa käytettävää käsimuotokarttaa (LIITE 4). Mukailimme Paunun glossausjärjestelmää ja käytimme seuraavia merkitsemistapoja: 2-kät. tarkoittaa kaksikäätistä, lyhenne "km-" käsimuotoa ja "klassif." klassifikaattoria ja "xx" toistoa. Koon ja muodon tarkentaja on merkitty (kmt).

7.1 Vastineiden esittely ja luokittelu muodostuksen mukaan

1. Keila

Viittomalle oli kolme varianttia. Yleisin ehdotus oli (13) KEILA(klassif.) "keila". Olemme tässä laskeneet viittoman (1) KEILA(klassif.) "pullo" omaksi ehdotukseksi, koska haastateltava nimenomaan painotti, että tämä on hänen käyttämänsä ja muut viittovat huuliolla keila. Kolmas ehdotus oli (1) KEILAILU.

2. Keilapatteri

Variantteja löytyi seitsemän ja kaikki olivat pitempiä ilmaisuja. Osa muodostui selvästi eri viittomista, osassa oli lisäksi mukana kuvailua tai klassifikaatiota. Yleisin ilmaus oli (6)10+KEILA(klassif.)xx "kymmenen keilaa". Seuraavaksi yleisin oli (2) KEILA(klassif.)+MONTA(1020) "monta".

Loppuja ehdotuksia oli kaikkia yksi.

(1) KEILA(klassif.)+piirretään kolmio pohjasta kärkeen ulospäin (2-kät.km-G, orientaatio alas) "keilakolmio".

(1) Km-Bb piirretään kolmion kylkisivut kärkeenpäin ja sisäänpäin+TÄYNNÄ(127)"täys".

(1) 10+KPL(633)+KEILA(klassif.)xx+piirt.kolmio pohjasta kärkeen ulospäin (km-G, orientaatio ylös).

(1) 10+KEILA(klassif)xx+paikannuksia klassifikaattorilla.

(1) 10+piirt.km-Bb kolmion kyljet kärjestä ulospäin.

3. Keilapallo

Variaatioita oli kaksi, joista toinen selkeästi yleisempi. (11) KEILAILU+PALLO(338) "keilapallo" tai "pallo". (2) PALLO(338) "pallo".

4. Ykköspallo

Variaatioita oli neljä, joista yleisin (4) KAATO+PALLO(338) "kaatopallo". Siinä käytettiin KAATO viittomaa, jossa kämmenillä tehdään X-merkki. (2) AUKI(232)+PALLO(338) "avauspallo". (1) AUKI(232)+KEILAILU+PALLO(338) "avauspallo". (1) ENSIMMÄINEN(1301+liike toistuu)+PALLO(338) "ykköspallo". Viisi vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

5. Paikkopallo

Tälle löytyi vain yksi variaatio (9) PAIKKO+PALLO(338) "paikkopallo". Paikko viitotaan tekemällä /-merkki km-Bb. Neljä vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

6. Rata

Variaatioita löytyi kaksi ja ehdotuskerrat menivät lähes tasan. (6) RATA "rata". (4) KEILAILU+RATA "keilarata". Molemmissa viittomissa RATA viitottiin km-L (etusormi koukussa) ulospäin pitkin keilaradan muotoa. Kolme vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

7. Kouru/ränni

Variaatioita oli neljä, joista kolmas laskettiin omaksi ehdotukseksi, koska vastaaja nimenomaan viittoi huuliolla "oja". (8) OJA (5)"ränni" tai (3)"kouru". (2) kuvasi kourun pohjan muotoa km-Bb orientaatio alas. (1) PESÄ "ränni". (1) OJA "oja".

8. Tähtäysmerkki

Variaatioita löytyi seitsemän, joista yleisin oli selvästi (7) NUOLI "nuoli". (2) JOUSIPYSSY+NUOLI "nuoli". (1) NUOLI+osoitus etusormella sijainteihin. (1) TARKKA(973)+MERKKI(438) "tähtäysmerkki". (1) SUUNTA(eteenpäin, km-Bb)xx+JOUSIPYSSY "nuoli". (1) JOUSIPYSSY+osoitus km-Bb sijainteihin.

9. Rima

Variaatioita oli kuusi ja eniten ehdotettiin (5) RIMAx "rima". Rima on samanlainen viittoma kuin rata, mutta peukalon ja etusormen etäisyys lyhenee alle puoleen. (3) RIMAx+toinen käsi näyttää aloituskohtaa(km-L, etusormi ja peukalo ovat yhdessä) "rima". (1) km-L(etusormi koukussa) paikannetaan rimat oikealta vasemmalle "rima". (1) km-Bb osoitetaan sijainnit. (1) MATTO(198, liike ulospäin)+RIMA(liike sisäänpäin). (1) km-L (etusormi ja peukalo yhdessä) näytetään sijainnit. Yksi vastaaja ei osannut sanoa vastinetta.

10. Vauhtirata

Variaatioita oli seitsemän ja ehdotuskerrat menivät aika tasan. (2) ASKEL(214)+ALUE. (2) KÄVELLÄ(839 yksikätisenä). (2) LÄHTÖ+ALUE. (1) KEILAILU+ALUE+ASKEL(214). (1) KEILAILU+PINTA. (1) ASKEL(214)+PINTA. (1) KEILAILU+PAIKKA(88). Kolme vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

11. Öljyprofiili/Keli

Variaatioita oli seitsemän ja yleisin oli (6) ÖLJY(587)+PROFIILI "öljyprofiili". (2) PROFIILI "profiili". (1) ÖLJY(587)+PINTA(km-Bb). (1) ÖLJY(587)+PINTA (km-L, etusormi ja peukalo yhdessä) "öljy". (1) ÖLJY(587) "öljy". (1) KUINKA(1205 2-kät.)+PALJON(51)+ÖLJY(587)"kuinkapaljonöljy". (1) KEILAILU+PROFIILI+RATA.

12. Kaato

Variaatioita oli kaksi ja molemmat saivat kannatusta. (12) KAATO (kämменillä muodostetaan X-merkki) "kaato". (4) molemmat kädet muodostavat rivin viittoman eteen ja kaatuvat ulospäin "kaato".

13. Paikko

Paikolle löytyi vain yksi vastine (12) PAIKKO (km-Bb tehdään /-merkki ilmaan). Yksi vastaaja ei osannut sanoa vastinetta.

14. Tasku

Variaatioita löytyi kaksi, joista toinen oli selvästi yleisempi. (10) TASKU(viitotaan kuten vaatteen tasku) "tasku". (1) toiminnan kuvaus, missä toinen käsi klassifi-

koi keilaa ja toinen keilapallon liikerataa (km-B). Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

15. Jättö/missi

Variaatioita oli kolme ja kaikkia ehdotettiin aika tasaisesti. (5) etusormi piirtää miinus merkin - "missi" tai "miinus". (5) EPÄONNISTUA(911) "missi" tai "moka". (3) EPÄONNISTUA(911, pikkusormi nyrkissä) "missi" tai "moka". Haastateltavat käyttivät molempia huulioita ehdottaessaan viittomaa, joten kerrat ovat samat kuin viittomissa. Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

16. Reikä

Variaatiota oli kaksi, joista toista ehdotti selvä enemmistö eli (11) REIKÄ "reikä". (1) LAUKKU(432) "ämpäri". Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

17. Yliastuttu

Variaatioita löytyi viisi, joista kahta ehdotettiin selvästi eniten. (8) YLI+ASTUA(dominoiva käsi astuu toisen päälle) "yliastua" tai "yli". (7) F "äff". (2) dominoiva käsi astuu toisen päälle. (2) RAJA+YLI+ASTUA(dominoiva käsi astuu toisen päälle) "viivanyli" tai "yli". (1) YLI+RAJA "ylirajan".

18. Pauna/lipsi

Variaatioita oli viisi, mutta lähes kaikki vastaajat sanoivat, että Suomessa viitotaan yleensä vain painon määrä eikä yksikköä. (2) L-P-S. (1) O-Z. (1)P-A-U-N-A. (1) "pauna" tai "naula" eli pelkkä huulio. (1) NAULA "lipsi". Kahdeksan vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

19. Ehjä ruutu

Variaatioita löytyi kolme. (2) PUHDAS(109)+klassif.pöytäkirjan muoto "puhdas". (1) PUHDAS(109)+TULOS "puhdastulos". (1) KOKONAISUUS(1016) "ehjä". Kymmenen vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

20. Ehiä sarja

Variaatioita löytyi kaksi, mutta kuten edellisessä, ehdotuskertoja oli vähän. (1) PUHDAS(109)+klassif.pöytäkirjan muoto "puhdas". (1) PUHDAS(109)+SARJA "puhdas". 11 vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

21. Stereot

Variaatioita löytyi neljä, joista enemmistö ehdotti (7) REIKÄ+klassif.pystyyn jääneet keilat km-V. (3) REIKÄ "reikä". (1) AASI(815). (1) LAUKKU.

22. Messenger/talonmies

Variaatioita oli neljä. (5) klassif. toinen etusormi (km-G) liikkuu vaakatasossa ja kaataa pystyssä olevan toisen etusormen (km-G). (1) Pukataan kyynärpäällä "pukkaus". (1) toinen etusormi (km-G) liikkuu vaakatasossa kohti toista kättä (km-B) ja osuu siihen. (1) toinen etusormi (km-G) liikkuu vaakatasossa kohti toista kättä, jossa klassif. "keila" ja kaataa sen. Haastattelussa huomasimme, että huolimatta viittojan kätisyydestä, tämä tapahtuma kuvailtiin videolta niin päin kuin siinä liike oli, eli tilanteen kerronta on tapauskohtaista. Viisi vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

23. Tripla

Variaatioita löytyi viisi. (5) 3+KAATO(kämmenet muodostavat X-merkin+pieni liike sivulle) "kolmekaatoa". (3) 3+X-X-X "kolme". (2) vanha sormiaakkonen X liikkuu sivulle. (1) KOLMINKERTAINEN "tripla". (1) KOLMOSET "kolmoset".

24. Breakpoint

Variaatioita oli kaksi. (4) km-Bb orientaatio kääntyy sisäänpäin paikallaan "breikki". (1) klassif. keilan liikerata km-B. Kahdeksan vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

25. Ämpäri

Variaatioita löytyi kolme, enemmistö viittoi (5) 4+JÄÄDÄ "neljäjää". (1) piirtää paikantaen etusormilla (km-G) salmiakkikuvio. (1) ÄMPÄRI "ämpäri". Kuusi vastaajaa ei osannut sanoa vastinetta.

7.2 Johtopäätökset

Vaikka otos ei ole hirveän laaja, jonkinlaista yleistettävyyttä kuitenkin voidaan pitää mahdollisena joidenkin viittomien kohdalla. Yleistettävyydellä tarkoitamme sitä, että Helsingistä kotoisin oleva keilaaja tai tulkki uskaltaisi käyttää esimerkiksi kaadon viittomaa myös Ivalossa, ja se koettaisiin suomalaisen viittomakieleen sopivaksi. Haastateltavat tulivat eri puolilta Suomea. He osallistuvat aktiivisesti kilpailuihin niin kotimaassa kuin ulkomailla ja myös yhteisiin keilailuharjoituksiin, joten he myös näkevät mahdollisia viittomavariaatioita.

Eryyisesti luokassa graafiset viittomat ehdotettiin samoja viittomia (kaato, paikko, reikä, missi ja tähtäysmerkissä nuoli). Tämä ei yllätä, sillä kuuleva tai kuuro keilaaja, harrasti sitten millä tasolla hyvänsä, ei voi välttyä näkemästä tulostaululla merkkejä X, O, / tai –. On luonnollista, että keskeisimmille asioille löytyy jo vastineet sanastossa (Kangasniemi 1997, 91). Miksei siis myös viittomistossa. Voimme varovaisesti myös olettaa, että graafisen luokan viittomat saattavat olla käytössä myös kansainvälisesti, koska ne nousivat meidän aineistostamme niin selkeästi esille ja kuitenkin keilailussa käytettävät merkinnät lienevät samat kaikkialla maailmassa.

Yleisimmäksi luokaksi nousi kuitenkin odotetusti parafraasit. Jos kielestä ei löydy vastinetta eli sanaa tai viittomaa, se ilmaistaan pidemmän selityksen kautta. Toiseksi yleisin luokka oli lainat. Ennen haastatteluiden aloittamista oletimme, että useampi olisi vastannut tiettyihin termeihin käänöslainaviittomalla, esimerkiksi ämpäri ja tripla. Yllätykseksemme kumpaakin ehdotettiin vain kerran. Mahdollinen syy voisi olla, että kuurot keilaajat eivät joko ole törmänneet suomenkieliseen termivastineeseen tai eivät koe termin käyttämistä tarpeelliseksi, vaan mieluummin kuvailevat tilanteen.

Suomalaisen viittomakielen lautakunnan pohtimat viittomien muodostustavat sopivat myös meidän aineistoomme. Luokittelujen pohjalta näkee kuurojen tavon luoda uusia viittomia kieleen. Tästä on apua esimerkiksi tilanteissa, kun tulkki ei tunnista viittomaa tai joutuu keksimään käyttöyhteyteen sopivan viittoman tulkkaustilanteessa. Kun tietää natiivien kielenkäyttäjien tavat muodostaa

sanoja tai viittomia, siitä saattaa olla apua tulkille kielen ymmärtämisessä. Esimerkiksi termille tähtäysmerkki löytyi variaatioita, mutta yhteistä lähes kaikille näille ehdotuksille oli se, että osana pidempää ilmaisua löytyi graafinen viittoma "nuoli". Koska vastaavat nuolikuviot löytyvät keilaradan pinnasta, keilailusta vähemmänkin tietävä tulkki saa vinkin siitä, mitä asiakas viittomallaan tarkoittaa.

8 LOPUKSI

Työn aiheen valinnassa oli se hyvä puoli, ettemme etukäteen tunteneet keilailua lajina tai sanastotyötä tutkimuksenlajina oikeastaan ollenkaan. Meillä ei siis ollut minkäänlaisia oletuksia tai luuloja tietotasostamme vaan meidän piti selvittää kaikki - selkärangasta tulevaa tekstiä ei ollut. Se varmasti osaltaan auttoi tietopohjan rakentamisessa ja siinä, ettei asiavirheitä synny, kun joutuu tarkistamaan ihan kaiken.

Sanastotyön vaiheet toteutimme parhaamme mukaan muodostamalla työryhmän, aikatauluttamalla työmme, tutustumalla huolellisesti alan kirjallisuuteen ja lukemalla aikaisempia sanastotöitä sekä pyytämällä asiantuntijapalautetta termilistastamme. Sen kuitenkin ymmärrämme, että sanastotyönä tämä ei täytä kaikkia standardivaatimuksia, mutta tulkkausalalla tämä lienee riittävä ollakseen hyödyllinen.

Mielestämme haastattelu oli hyvä tapa kerätä aineistoa, joskin olisi ollut herkuista saada autenttista videomateriaalia vaikkapa kilpailuista ja katsoa tuleeko täysin vapaassa tuottamistilanteessa erilaisia viittomavariaatioita. Tulos on luotettava, mutta nyt jälkikäteen olisimme tehneet joitain asioita toisin. Haastattelu-tapa ja -runko olisi pysynyt samana, mutta joidenkin meidän mielestämme selvien kuvien merkitys saattoi jäädä epäselväksi haastateltaville tyhjästä vastauksista päätellen. Lisäksi olisimme aikatauluttaneet työn niin, että olisimme ehtineet haastatella joko pohjoisempaan tai Keski-Suomen seudulla. Kaiken kaikkiaan olemme kuitenkin tyytyväisiä lopputulokseen.

Jatkotutkimusaiheita keilailun saralla on, sanastoa riittää ja varsinkin aihealueilla, jotka vaativat syvempää perehtymistä. Myös kuurosokeat ovat aktiivisia keilaajia ja heidän käyttämiään viittomia ei ole tutkittu vielä lainkaan. Olisi mielenkiintoista tietää, käyttävätkö kuurosokeat keräämiämme viittomia tai onko heillä jotain omia variaatioita – esimerkiksi taktiiliviittominen tai rajoittunut näkökenttä

asettaa omat vaateensa käytettäville viittomille. On myös mahdollista, ettei aineistossamme esiintyviä viittomia välttämättä viitota. Voi olla, että esimerkiksi graafisen luokan viittomat voisivat toimia myös keholle piirrettynä. Haastateltavien itse ehdottamat viittomat ovat liitteenä videolla sekä työn tilaajalla. Kenties siellä on jo uusi opinnäytetyön pohja itämässä ja odottamassa uusia, innokkaita sanastonmetsästäjiä.

Graafisista viittomista ei ole aiemmin tehty tutkimusta suomalaisessa viittomakielessä ja mielestämme myös siinä riittäisi tutkittavaa. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista tietää, onko luokka kuinka yleinen. Graafisuutta on tavallaan myös puhutuissa kielissä, sillä voimme lauseessa korvata sanan "hyvä" tai "positiivinen" sanomalla "se on pelkästään plussaa". Mikäli graafisia viittomia käytetään, niin voisi myös tutkia sitä, kuinka kansainvälisiä ne ovat. Ainakin aineistomme perusteella olettaisimme, että samoja keilailuviittomia voi olla käytössä muissakin maissa.

Tätä työtä tehdessä opimme myös, kuinka tärkeää olisi saada viittomia tallennettua johonkin yhteiseen tietokantaan. Mielestämme esimerkiksi SignWiki on erinomainen hanke, sillä sinne saa lisätä viittomia periaatteessa kuka tahansa. Jonkinlainen lähdekritiikki pitää totta kai wikipohjaisia tietokantoja käytettäessä muistaa, mutta ne kuitenkin mahdollistavat mielestämme tehokkaamman tavan jakaa tietoa ja viittomia. Standardoituja viittomistoja on hyvä olla, mutta sellaisen tekeminen vaatii huomattavasti enemmän aikaa, rahaa ja resursseja. Uudisviittomia syntyy samassa tahdissa maailmalta tulevien ilmiöiden, tuotteiden ja asioiden kanssa. Näiden viittomien virallisjulkaisuun pääsemisen viive on liian pitkä käyttäjien viittomatarpeeseen nähden ja mielestämme sitä reikää SignWiki paikkoo hyvin.

LÄHTEET

- Ekström, Ewert 1970. Keilailu. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Huhtinen, Kati 2013. Tulkkauksen lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 17.12.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Kangasniemi, Heikki 1997. Sana, merkitys, maailma. Katsaus leksikaalisen semantiikan perusteisiin. Helsinki: Finn Lectura.
- Kallio, Juuso 2014. Toiminnanjohtaja, Turun keilailuliitto. Turku. Sähköpostiviesti 26.2. Vastaanottaja Petra Bisi. Tuloste tekijän hallussa.
- Karlsson, Fred 2002. Yleinen kielitiede. Helsinki: Yliopistopaino.
- Keilaaja 4/2009. Nerokas pistelaskenta, 15. Viitattu 13.4.2014
<http://www.keilailu.fi/html/koulutus/pistelaskenta.pdf>.
- Korpi, Pekka 2005. Keiloilla ei ole karmaa. Keilaaja 5/2005. Viitattu 13.4.2014.
<http://www.keilailu.fi/koulutusartikkelit.php?id=10>.
- Käsillä kääntäjät 1/2003. Uudisviittomat, 44–46.
- Lappi, Päivi 2000. Viittomakielen lainsäädännöllinen asema. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 71–77.
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9–32.

- Mannonen, Petri 2007. Radanhoitoprofiilin lukeminen. Keilaaja 1/2007. Viitattu 13.4.2014. <http://www.keilailu.fi/html/koulutus/K107-4.pdf>.
- Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. University of Helsinki. Department of General Linguistics No.12.
- Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Niina Hytönen ja Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Finn Lectura, 26–63.
- Rissanen, Terhi 2013. Yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 17.12.
- Rissanen, Terhi 2014. Yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 29.3.
- Sanastotyönkeskus TSK ry. Sanastotyö - mitä, miksi ja kenelle? http://www.tsk.fi/tsk/fi/sanastoty%C3%B6_mit%C3%A4%2C_miksi_ja_kenelle%3F-8.html. Viitattu 13.11.2013.
- Savolainen, Leena 2000. Viittoman rakenne. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 168–188.
- Savolainen, Leena 2001. Käsimuotokartta. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Viitattu 20.4.2014. <http://www.kotus.fi/files/495/kasimuotokartta.pdf>.
- Seppälä, Katri 2010. Terminfo 3/2010. Sanastotyötä, termityötä vai jotain ihan muuta? Viitattu 13.4.2014. <http://www.terminfo.fi/index.php?mid=2&pid=32&aid=2122>.
- Stokoe, William C. 2001. Language in hand. Why sign came before speech. Washington, DC: Gallaudet University press.

Suomen Keilailuliitto i.a,a. Keilailun ABC. Viitattu 15.11.2013.
<http://www.keilailu.fi/keilailunabc.php>.

Suomen Keilailuliitto i.a,b. Keilailun pistelasku. Viitattu 15.2.2014.
http://www.keilailu.fi/doc/keilailun_pistelasku.pdf.

Suomen Keilailuliitto i.a,c. Keilailusanasto. Viitattu 28.11.2013.
<http://www.keilailu.fi/html/koulutus/keilailusanasto.pdf>.

Suonuuti, Heidi 2006. Sanastotyön opas. Helsinki: Sanastokeskus TSK.

Suvi. Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirja 2003. Kuurojen Liitto ry.
Viitattu 13.4.2014. <http://suvi.viittomat.net/index.php>

Tekniikan Sanastokeskus r.y. 1988. Sanastotyön käsikirja - Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät. 1. painos. Jyväskylä: Suomen Standardisoimisliitto SFS.

LIITTEET

LIITE 1: DVD

LIITE 2: Keilailutermit

Breakpoint= keilapallon kulkulinjan kauimmainen kohta, jossa se kääntyy kohti patteria

Ehjä ruutu= tilanne, jossa ruutuun ei ole tullut yhtään reikää tai missiä

Ehjä sarja= tilanne, jossa sarjaan ei ole tullut yhtään reikää tai missiä

Jättö (missi)= tilanne, jossa keilaaja ei saa kahdella saman ruudun heitollaan kaikkia keiloja nurin

Kaato= tilanne, jossa keilaaja saa ruudun ensimmäisellä heitolla kaikki keilat nurin

Keila= peliväline, jota yritetään saada nurin heittämällä keilapallolla

Keilapallo= pallon muotoinen peliväline, jolla yritetään kaataa keiloja

Keilapatteri= kymmenen keilan muodostama tasasivuinen kolmio, jonka kärkikeila on kohti keilaajaa

Öljyprofiili (keli)= radalle levitettävän hoitoöljyn määrä, jolla pallon käyttäytymistä radalla ohjataan, vaikeutetaan tai helpotetaan

Kouru (ränni)= radan molemmilla sivuilla olevat kourut

Messenger (talonmies)= pöydällä liikkuva keila, joka kaataa muita keiloja

Paikko= tilanne, jossa keilaaja saa ruudun toisella heitollaan loput keilat nurin

Paikkopallo= kovapintainen ja vähäkitkainen suoraa kohti keilaa heitettävä pallo

Lipsi (pauna)= keilapallon painomitta pauna

Rata= pelialue, jonne palloa heitetään

Reikä= keilailutermi, joka tarkoittaa, että kahden tai useamman keilan edestä tai välistä on kaatunut keiloja, eikä 1-keila (kärkikeila) ole pystyssä

Rima= keilaradan pinta koostuu 39 rimasta, joita keilaaja voi käyttää hyväkseen tähtäyksessä

Stereot= keilojen 4–6 ja 7–10 muodostama reikä

Tasku= ihanne osumakohta keilojen 1–3 väliin, vasenkätisillä 1–2 väliin

Tripla= kolme perättäistä kaatoa

Tähtäysmerkki= viiden riman välein olevat merkit, joita keilaaja voi käyttää hyväkseen tähtäyksessä

Vauhtirata= Alue, jossa suoritetaan vauhdinotto

Ykköspallo= Pallo, jolla keilaaja aloittaa heittämisen yrittäessään kaatoa.

Yliastuttu= Astuminen radan puolelle, heitto hylätään

Ämpäri= Keilojen 2-4-5-8 tai 3-4-6-9 muodostama kuvio

LIITE 3: Viittomaluokittelut

TERMI	PERUSVIITTOMAT
1. Keila	KEILA(pullo) "keila" KEILATA KEILA(pullo) "pullo" (oma viittoma)
3. Keilapallo	PALLO "pallo"
7. Kouru	OJA "oja"
24. Messenger/ talonmies	Pukata kyynärpäällä "pukkaus"

	LAINAT
3. Keilapallo	KEILATA+PALLO "keilapallo" tai "pallo"
4. Ykköspallo	ENSIMMÄINEN+PALLO "ykköspallo"
6. Rata	RATA "rata" (kmt)
8. Tähtäysmerkki	TARKKA+MERKKI "tähtäysmerkki"
11. Öljyprofiili/ keli	ÖLJY+PROFIILI "öljyprofiili" PROFIILI "profiili" ÖLJY "öljy"
12. Kaato	Mol.kädet km-Bb, kaatuvat taakse "kaato"
14. Tasku	TASKU "tasku"
17. Yliastuttu	YLI+ASTUA "yliastuttu"
18. Pauna	L-P-S Vanha sormiaakkos X+liike sivulle

	P-A-U-N-A O-Z NAULA "lipsi" "pauna" tai "naula"
19. Ehjä ruutu	PUHDAS+klassif.pöytäkirja "puhdas" PUHDAS+TULOS "puhdastulos" KOKONAISUUS "ehjä"
20. Ehjä sarja	PUHDAS+klassif:pöytäkirja "puhdas" PUHDAS+SARJA "puhdas"
23. Tripla	KOLMINKERTAINEN "tripla" KOLMOSET
25. Ämpäri	ÄMPÄRI "ämpäri"

	YHDISTÄMINEN
4. Ykköspallo	AUKI+PALLO "avauspallo"
6. Rata	KEILAILU+RATA "keilarata"
21. Stereot	REIKÄ+klassif. Pystyyn jääneet keilat(KMT)

	POLYSYNTeesi
7. Kouru	Km-B klassif. Kourun pohjanmuoto xx PESÄ(alhaalta ylös)
9. Rima	RATA(kmt)xx "rima" vrt. edellinen + toinen käsi km-L paikantaa kmt näyttää riman leveyden vierekkäin "rima"
10. Vauhtirata	KÄVELLÄ(1-kät.)

	PARAFRAASI
2. Keilapatteri	10 KEILAx "10keilaa" KEILA+MONTA "monta"

	10+klassif. km-Bb kylkisivut kärjestä ulospäin B-km piirt. Kylkisivut kärkeen päin +TÄYSI "täys" KEILA+piirt. km-G kolmio pohjasta kärkeenpäin ulospäin "keilakolmio" 10 KEILAx klassif. Paikannus 10+KPL+KEILAx+piirt. Kolmio km-G
4. Ykköspallo	AUKI+KEILAILU+PALLO "avauspallo"
8. Tähtäysmerkki	SUUNTA(km-B)xx+NUOLENPÄÄ "suunta" JOUSIPYSSY+os:paikkoihin km-B SUUNTA(km-B)xx+JOUSIPYSSY "nuoli"
9. Rima	MATTO+RATA(liike edestä taakse; kmt) Km-L(etus&peuk.yhdessä) piirt.viivoja rimojen myötäisesti eteenpäin Km-B os. rimojen sijannit
10. Vauhtirata	ASKELxx+ALUE LÄHTÖ+ALUE KEILAILU+ALUE+ASKELxx KEILAILU+PAIKKA KEILAILU+PINTA ASKEL+PINTA
11. Öljyprofiili/keli	KEILAILU+PROFIILI+RATA KUINKA+PALJON+ÖLJY "kuinkapaljonöljyä" ÖLJY+PINTA(km-l) "öljy" ÖLJY+PINTA(km-B)
17. Yliastuttu	YLI+RAJA "ylirajan" RAJA+YLI+ASTUA "viivanyli" tai "yli"
23. Tripla	3+KAATO(X-merkki, liike sivulle) "kolmekaatoa"
25. Ämpäri	Km-G piirretään salmiakkikuvio paikantaen 4+JÄÄDÄ "neljäjä"

	JOHDOS
14. Tasku	Km-B pallon liikkeen kuvaus osumakohtaan KEILAKlassif.Viereen
17. Yliastuttu	ASTUA toisen käden päälle

22. Messenger/ talonmies	Klassif.km-G liikkuu vaakatasossa ja kaataa toisen km-G:n Km-G liikkuu vaakatasossa ja kaataa KEILA-klassif. Km-G liikkuu vaakataossa ja osuu km-B
24. Breakpoint	BIOLOGIA(ei nouse ylöspäin) "breikki" Pallon liikeradan kuvaus suoralla kädellä "breikki"

	MERKITYKSEN LAAJENTUMA
7. Kouru	OJA "ränni" PESÄ "ränni" OJA "kouru"
15. Jättö/missi	EPÄONNISTUA "missi" tai "moka" EPÄONNISTUA(ilman pikkus.) "missi" tai "moka"
21. Stereot	AASI "aasi"

	GRAAFINEN VIITTOMA (+perusviittoma)
4. Ykköspallo	KAATO(X)+PALLO(perusviittoma)
5. Paikkopallo	PAIKKO(/)+PALLO(perusviittoma)
8. Tähtäysmerkki	NUOLENPÄÄ(etus.&peuk.kärjestä taakse) "nuoli" JOUSIPYSSY+NUOLENPÄÄ "nuoli" NUOLENPÄÄ+os.paikkoihin
12. Kaato	KAATO(X-merkki käsillä) "kaato"
13. Paikko	PAIKKO(/-merkki km-B ylh.alas) "paikko"
15. Jättö/missi	Km-G piirtää - MERKIN "missi" tai "miinus"
16. Reikä 23. Tripla	REIKÄ "reikä" 3+X-X-X "kolme"

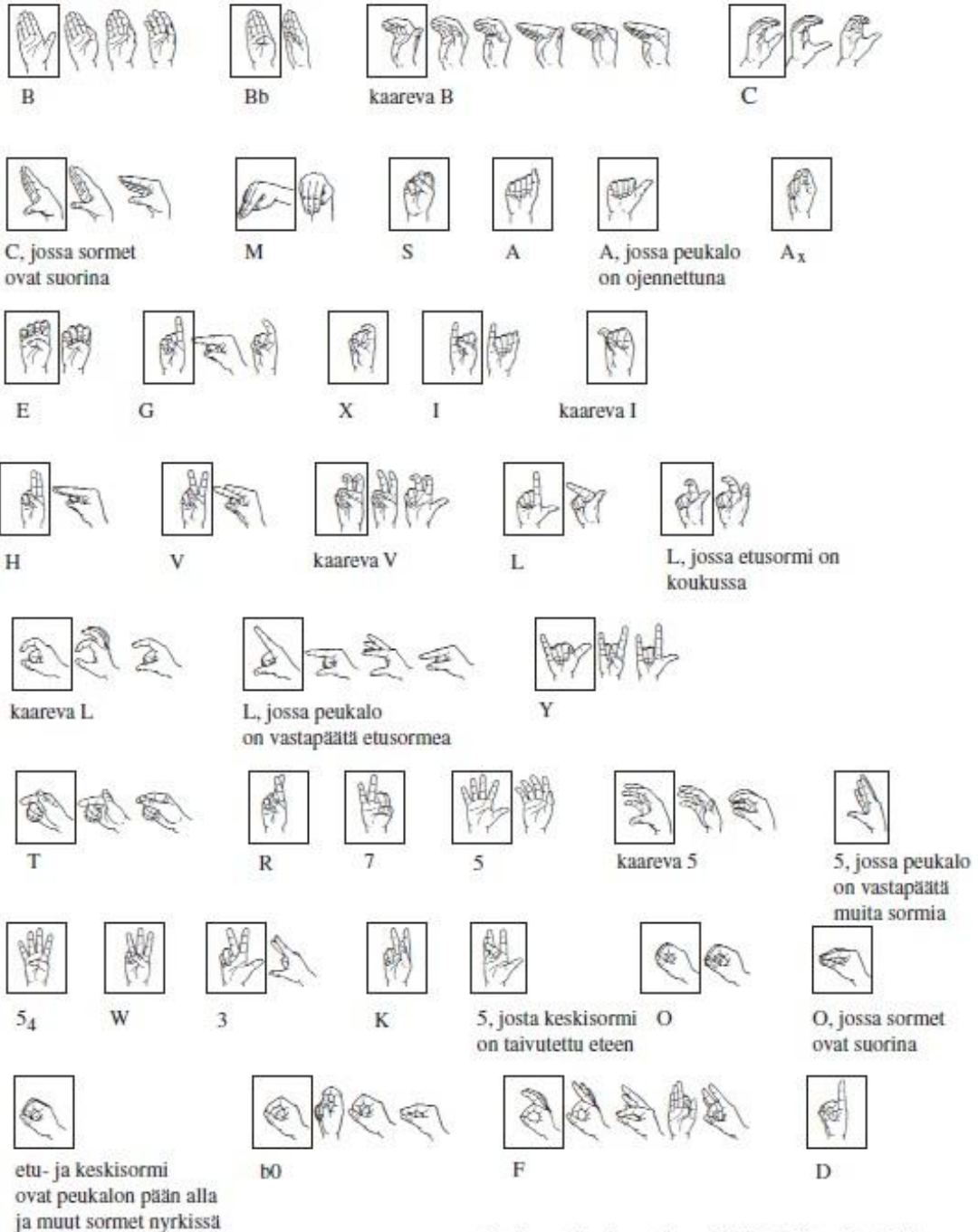

17. Yliastuttu	F "äff"
21. Stereot	REIKÄ "reikä"

LIITE 4: Käsimuotokartta

Leena Savolainen / Kotimaisten kielten tutkimuskeskus / 5.3.2001

Suomalaisen viittomakielen lautakunnan pöytäkirjoissa käsimuotojen merkitsemisessä käytetyt symbolit (merkitsemistapa on sovellus William Stokoen 1960 kehittämästä järjestelmästä). Kehystetty käsimuoto on tietyn käsimuodon tyypillisin edustuma, ja muut samassa ryhmässä olevat käsimuodot ovat sen varianteja.

Käsimuotojen kuvat Anne Piisilä, © Kuurojen Liitto ry